

איך נראה מלאך (יום ב')

ארץ וחול"ל אינם רק אזורים גיאוגרפיים. בכוח האדם לבחור היכן להיות.

מלאך דמיוני

לפני שנים התפרסם סיפור נפלא על השואה, בספר לילדים שנקרא "מלאך ליד הגדר". הסיפור הוא על משפחתו של הרמן רוזנבלט שנשלחה מביתה אל בין חומות גטו בוכנוואלד. הרמן היה בן 12 כשאביו מת ממחלת הטיפוס, ואמו, שמתה זמן קצר לאחר מכן, באה אליו בחלום ואמרה לו: "אני אשלח לך מלאך".

למחרת, מעבר לגדר המחנה, הוא הכיר את הילדה שתזכה יותר מאוחר לכינוי "המלאך שלי".

משפחתה של רומא רדיצקי התחזתה לנוצרייה, והתגוררה בכפר סמוך לגטו. רומא עבדה בחווה חקלאית ליד גדר הגטו, ביום שבו השליכה את אחד התפוחים שנשאה עמה לעבר הנער הרעב מצידה השני של הגדר.

כך היה גם ביום למחרת, ובימים שהפכו לשבועות וחודשים לאחר מכן. "כל יום הלכתי", מספרת רומא. היא הייתה זורקת, הוא היה תופס ושניהם יצאו לריצה פרועה [?] כל אחד למציאות שונה לחלוטין. הפחד מהשומרים שיתק אותם. הם לא החליפו אף מילה.

כשהבין הרמן שמעבירים אותו ואת משפחתו למחנה הריכוז טרזינשטאט, הוא התקרב לגדר ואמר לה שהוא לא יחזור יותר.

שניהם שרדו את השואה. היא היגרה לישראל, והוא נסע ללונדון. בימים ההם זיכרונות התפוחים והגדר התפוגגו לאיטם, תוך ניסיון למחוק מליבם את זוועות המלחמה.

מלונדון היגר רוזנבלט לניו יורק. חבר התקשר אליו ביום ראשון אחד אחר

הצהריים ואמר לו שהוא רוצה שיפגוש מישהי. רוזנבלט לא התלהב, אבל הסכים. לשמחתו הפגישה הייתה נעימה מאוד. היא הייתה נאה ונעימת הליכות, והשיחה התפתחה והגיעה עד לחוויות שהשניים החליפו מימי המלחמה. רוזנבלט ספר על המחנות בהם שהה ולפתע היא סיפרה שהיא התחבאה מהנאצים. היא סיפרה על נער שביקרה, על התפוחים, על המבט שלו ועל כך שהוא נשלח למחנות המוות, והרמן אמר: "זה הייתי אני! אני זה שקיבלתי ממך את התפוחים מעבר לגדר!".

רוזנבלט ידע שמאותו הרגע, כמעט 15 שנה לאחר שנפגשו, הוא לא יעזוב אותה שוב. הוא הציע לה נישואין עוד באותו היום. היא חשבה שהוא קצת נמהר, אבל חודשיים מאוחר יותר היא הסכימה. ב-1958 השניים התחתנו בבית כנסת בברונקס, ניו יורק.

הסיפור שבה את ליבה של המראינת המפורסמת אופרה ווינפרי, והיא אירחה פעמיים את המחבר ואת אשתו בתכניתה.

היא הגדירה את סיפור פגישתם המחודשת של בני הזוג בפגישה עיוורת בקוני איילנד 15 שנה מאוחר יותר כ"סיפור האהבה המיוחד ביותר במינו" שנתקלה בו ב-22 השנים שבהן משודרת תוכנית האירוח שלה. החתימו את רוזנבלט על ספר למבוגרים, וכבר התחילו לעבוד על סרט "שמבוסס על הסיפור הנפלא הזה" בשם 'גדר הפרחים'.

לאחר שהסיפור זכה לחשיפה בכלי תקשורת שונים, בחן מנהל המכון ללימודי יהדות את סבירות הסיפור. הוא ראיין ניצולים מהגטו בפולין שנלקחו יחד עם רוזנבלט למחנה ההשמדה. הללו העידו כי לא הייתה שום אפשרות טכנית להגיע מבחוץ אל הגדר מאחר שהייתה מחושמלת וממוגנת היטב, ובצדה החיצוני היה בסיס א.ס.אס, ולא יער, כפי שטען רוזנבלט.

בסופו של דבר המחבר הודה כי אכן בדה את הסיפור מליבו לאחר שאימו המנוחה הופיעה בחלומו כששכב בבית חולים, לאחר שנורה במהלך שוד, והטילה עליו לספר את סיפורו כניצול שואה באופן שיותר רושם בל יימחה בקרב נכדיו.

המו"לים של ספרי "פינגווין" הודיעו כי לא יוציאו לאור את הספר, ודרשו כי רוזנבלט יחזיר את המקדמה ששולמה לו. מפיק הקולנוע האריס סלומון, שהחל לעבוד על סרט המבוסס על הסיפור, הודיע כי ימשיך בהפקה, אך יקפיד לציין כי מדובר בסיפור בדיוני. לדבריו, רוזנבלט הסכים לתרום את כל רווחיו מהסרט לארגוני סיוע לניצולי שואה. כמה מאכזב?

השרפים

נשאלת השאלה, איך נראים "מלאכים" אמיתיים.

ישנם שני נביאים בתנ"ך שמתארים איך נראים מלאכים. הראשון הוא הנביא ישעיהו, שבתחילת פרק ו' מספר: "ואראה את ה' יושב על כסא רם ונשא". ואז הוא עובר לתאר בקצרה את המלאכים שסביבו: "שרפים עומדים ממעל לו שש כנפיים שש כנפיים לאחד בשתים יכסה פניו ובשתים יכסה רגליו ובשתים יעופף".

מדוע המלאכים צריכים שש כנפיים? מסביר רש"י: "בשני כנפיים יכסה פניו [?] שלא יביט לצד השכינה", "וכיסוי הפנים כמו ויסתר משה (אב"ע), "ובשתים יכסה רגליו [?] לצניעות, שלא יראה כל גופו לפני בוראו", "ובשתים יעופף למלאות שליחות השם" (אבן עזרא).

ואז הנביא שמע את המלאכים משבחים את הבורא. אתם יודעים מה הם אמרו: "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות, מלא כל הארץ כבודו". את הפרק הזה, מספר ישעיהו, אנו קוראים בהפטרה של פרשת יתרו, שבה מסופר על ההתגלות של מתן תורה, ושמיעת עשרת הדיברות על-ידי כל עם ישראל.

בחג השבועות, שבו אנו חוגגים ומציינים את ו' בסיון, היום שבו ניתנה תורה. אנו קוראים בהפטרה את החזון של הנביא יחזקאל הלוא הוא "נביא הגולה", שהוגלה לבבל, והוא פותח את ספרו בחיזיון עליון עשיר מאוד בדימויים. בשונה מישעיהו, שקיצר מאוד בתיאור, יחזקאל מאריך. חז"ל (חגיגה יג, ב) דימו את השניים לבן כרד ובן כפר. ישעיהו הוא בן כרד, מכיוון שהוא מבאי בית המלך ורגיל לראותו, ולכן מקצר בתיאורים.

יחזקאל, לעומתו, הוא בן כפר שראה את המלך ולכן מאריך בפרטים.

הוא אומר: "ויהי בשלשים שנה² ואני בתוך הגולה³ נפתחו השמים ואראה מראות אלקים". ואז הוא מוסיף לתאר את שראה באריכות ובפרטי פרטים: רוח ענן ואש, ומתוכה הוא ראה ארבע חיות-מלאכים. הוא מתאר אותם עם ארבעה פנים וארבע כנפיים. ישעיהו ראה מלאכים בעלי שש כנפים ואילו יחזקאל ראה מלאכים בעלי ארבע בלבד. מסבירה הגמרא: "לא קשיא, כאן בזמן שבית המקדש היה קיים וכאן בזמן שאין בית המקדש קיים כביכול שנתמעטו כנפי החיות" (חגיגה יג, ב).

הוא ממשיך לספר: "ורגליהם רגל ישרה". מכאן לומדים להלכה שכשאדם מתפלל את תפילת העמידה עליו לכוון את רגליו זה אצל זה, ובלשון הירושלמי: "זה שעומד בתפילה צריך להשוות רגליו⁴ כמלאכי השרת דכתיב ורגליהם רגל ישרה". ואז הוא מתאר שלכל אחת מ'חיות הקודש' ישנם ארבע פרצופים, פני אדם, פני אריה, פני שור ופני נשר.

אדם הוא נזר הבריאה, אריה מלך החיות, השור מלך הבהמות והנשר מלך העופות, ולכל אחד מהמלאכים ישנם את כל ארבע הדמויות. ואז, לאחר כל האריכות, ההפטרה מסתיימת בפסוק שבו יחזקאל מספר את ששמע מהמלאכים, שאמרו: "ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד ה' ממקומו".

ישעיהו שמע: "קדוש קדוש קדוש ה' צבאות, מלא כל הארץ כבודו", ויחזקאל שמע "ברוך כבוד ה' ממקומו".

גלות וגאולה

עכשיו אנו יודעים מהו המקור לפסוקים הללו שכל יהודי, אפילו אם הוא מבקר בבית כנסת רק לעיתים רחוקות, מכיר. מה באמת ההבדל בין שני הפסוקים הללו?

לפעמים אדם מתעורר בבוקר והוא מרגיש שהקב"ה נמצא אתו. הוא מרגיש

השגחה פרטית בכל דבר שהוא עושה, הוא רואה את יד ה' בכל אשר ילך. הוא מכריז: "מלא כל הארץ כבודו" [הקב"ה נמצא בכל מקום].

מאידך, ישנם זמנים שאותו אדם קם ולבו אטום כאבן: "מצד טמטום המוח וטמטום הלב לא נרגש אצלו ענין זה" (ראה תו"מ חלק יו"ד עמ' 124). הוא לא רואה ולא מרגיש שהקב"ה נמצא לידו. הוא מרגיש אבוד ומהלך באפילה. הוא אכן מאמין בקב"ה, אבל זה בבחינת ברוך כבוד ה' "ממקומו" [ה' נמצא, אבל במקומו, איפה שהוא, במקום שהוא רחוק ממנו].

יחזקאל היה בבבל "בן כפר", ולכן הוא זה שאמר "ברוך כבוד ה' ממקומו". ישעיהו, שהיה נביא בארץ ישראל, "בן כרך", אמר: "מלא כל הארץ כבודו".

רבותיי, גלות וגאולה זה לא רק תיאור גיאוגרפי, שאדם מעתיק את מקומו מבבל לארץ ישראל. אפשר להיות בגלות גם בארץ ישראל, ואפשר לחוות גאולה גם בגולה.

גלות וגאולה הן מצב נפשי. "ארץ ישראל" זה מצב שבו אדם יודע ומרגיש שהכל תלוי בקב"ה. על ארץ ישראל נאמר: "למטר השמים תשתה מים" (דברים יא, יא). החקלאי יודע ומרגיש שאחרי כל העבודה שלו הוא תלוי בחסדו של הקב"ה שיוריד לו גשם מן השמים.

"חוץ לארץ", לעומת זאת, זה מצב שבו אדם חושב "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" (דברים ח, יז). הוא זה שעושה הכל, הוא המצליחן, הכל קרה בגלל שהוא אמר כך והוא עשה כך וכו'.

להיות במצב של גלות או גאולה זה תלוי בנו. אדם יכול להעמיד את עצמו במצב שהוא יזכור וירגיש את יד ה', והוא ישנן לעצמו שכל ההצלחות שלו הן מהקב"ה, ואם הוא רק יעצור לרגע הוא יגלה שזוהי אכן האמת לאמיתה. הבריאות לא תלויה בו, וגם הפרנסה שלו לא תלויה בו. הוא יכול לרוץ שבוע שלם ולא לעשות עסק אחד, ואז בטלפון אחד הוא יכול להרוויח סכום עצום.

הכל תלוי בתודעה. התפקיד שלנו זה לעשות את המעבר מ"ברוך כבוד ה'
ממקומו", ל"מלוא כל הארץ כבודו".